

RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI V SREDNJI ŠOLI: KAJ ŠE LAHKO NAREDIMO ?

DR. SONJA PEČJAK

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

ZAKAJ?

... Ker omogoča, da se lažje znajdemo v zapletenem svetu, lažje „odčitavamo“ njegove mnogotere pomene in sporočila, se lažje sporazumevamo, lažje pristopamo k problemskim situacijam in jih rešujemo ... skratka

... bolj polno, pa tudi bolj zrelo in odgovorno lahko živimo.

BRALNA PISMENOST ...

... je **stalno razvijajoča se zmožnost** posameznika za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij.

Ta zmožnost vključuje:

- razvite **BRALNE VEŠČINE**,
- (kritično) **RAZUMEVANJE** prebranega in
- **BRALNO KULTURO** (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje).

„PLASTI“ BRALNE PISMENOSTI PRI UČENCU

BRALNO VEDENJE

DOBER/SLAB BRALEC, BERE TEKOČE, RAZUME PREBRANO, RAD BERE, REDNO BERE, BERE RAZNOVRSTNA GRADIVA, ...

ZNANJE, VEŠČINE

TEHNIKA BRANJA, UPORABLJA RAZLIČNE BRALNE STRATEGIJE – RAZUMEVANJE, ZAPOMNITEV, ...

PREPRIČANJA (STALIŠČA)

**BRALNA
KULTURA**

POZITIVNA STALIŠČA DO BRANJA, DOJEMA BRANJE KOT VREDNOTO, ...

VREDNOTE

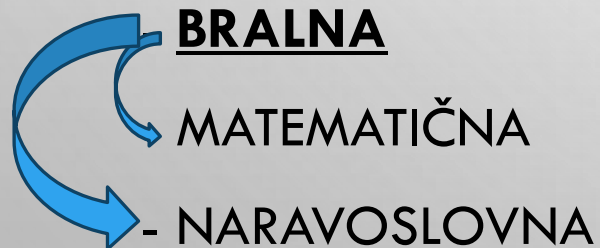
JE (NE)MOTIVIRAN ZA BRANJE

BRALNA PISMENOST SLOVENSКИH UČENCEV ?

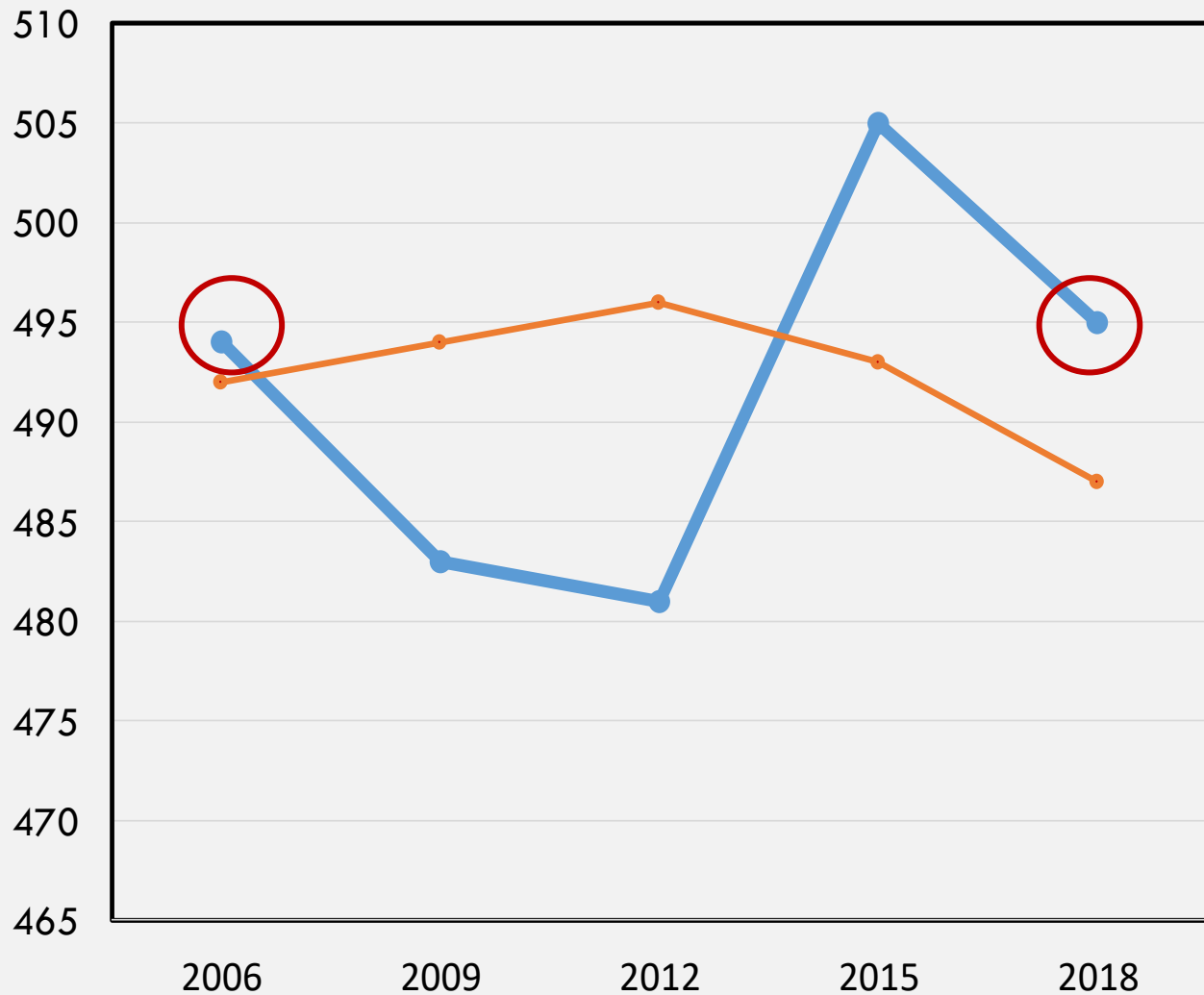
PIRLS 2021 ... 10 LETNIKI (4. RAZRED)

PISA 2018 ... 15 LETNIKI (1. LETNIK SRED. ŠOLE)

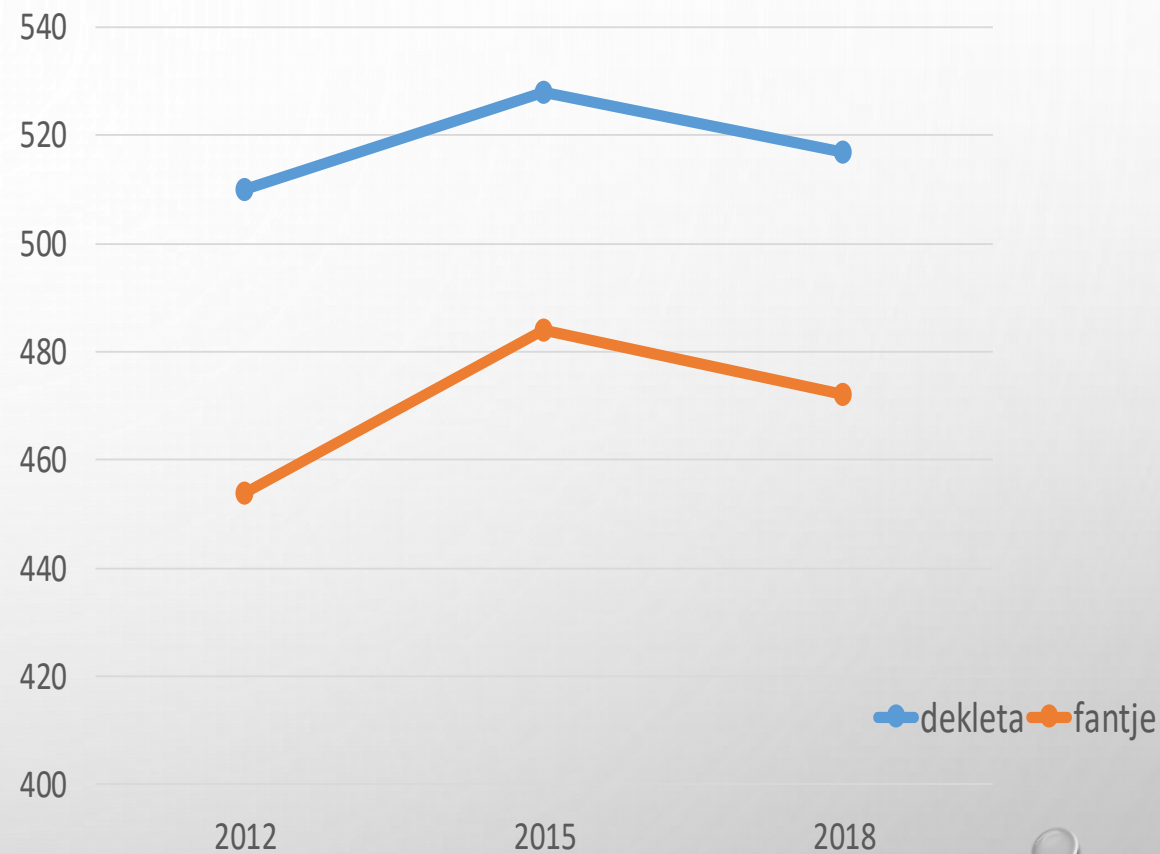

PISA

DOSEŽKI

RAZLIKE MED SPOLOMA

PIRLS (2001-2021): 18 – 21 točk
PISA (2006 – 2018): 45 – 56 točk

2,5 x

TEŽAVE, ŠIBKOSTI NAŠIH UČENCEV...

... Z VREDNOTENJEM BESEDIL IN
RAZMIŠLJANJEM O BESEDILIH

**RAZVOJ SPOSOBNOSTI
KRITIČNEGA BRANJA**

...UPORABA STRATEGIJ ZA KRITIČNO
BRANJE

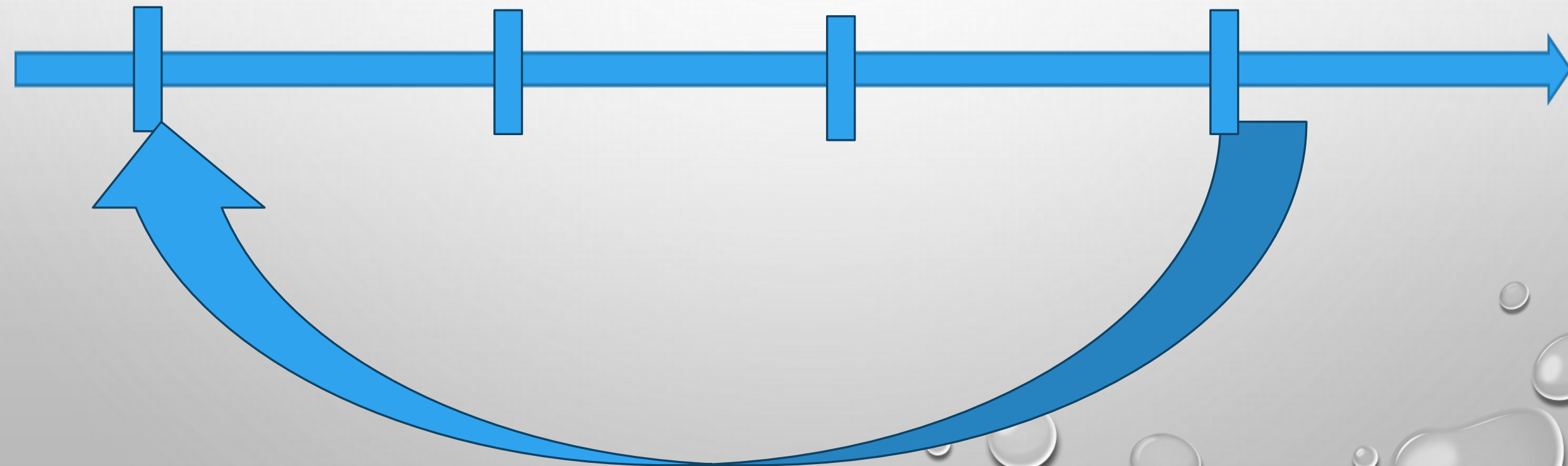

UČENCI SI ŽELIJO **POGOVOR**
O PREBRANEM,
NE OBNAVLJANJA VSEBIN!

1. TRILETJE

2. in 3. TRILETJE

PISA

KDO JE ZASLUŽEN, DA STE BRALEC ?

1. DRUŽINA (STARŠI, SORODNIKI)

2. ŠOLA (IN OBŠOLSKE DEJAVNOSTI)

3. PRIJATELJI, ZNANCI

Starševsko branje otrokom v SLO/Norveška

	2014	2019
vsak dan	15%	12% / 57%
večkrat na teden	17%	17% / 19%
Skupaj	32%	29% / 76%

RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI V OŠ IN SŠ

METAKOGNITIVNE SPOSOBNOSTI

... omogočajo razmislek o učenju
(z branjem)

SŠ
3. triletje OŠ

„UČENJE UČENJA“

METAKOG. STRATEGIJE

KOGNITIVNE + MOTIVACIJSKE STR.
+ METAKOGNITIVNE STRATEGIJE

2. in
3. triletje
OŠ

STR. RAZUMEVANJA

- DOLOČANJA BISTVA, POVZEMANJA
- IZDELAVE ZAPISKOV,
- ARGUMENTIRANJA, ...

OSNOVNE BRALNE SPRETNOSTI

1. triletje
OŠ

TEKOČNOST/
AVTOMATIZACIJA BRANJA

PISA 2009, 2018 - Z VIŠJO BP SE POVEZUJEJO ...

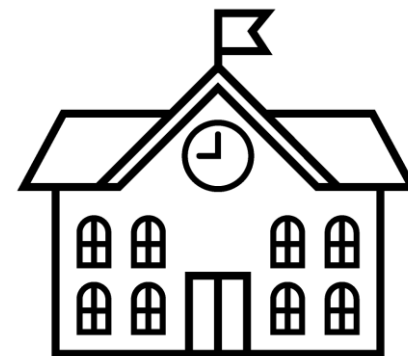

- UPORABA STRATEGIJ

STR. RAZUMEVANJA (POVZEMANJA)
STR. POMNJENJA

- MOTIVACIJA, INTERES

UŽIVAJO V BRANJU ... 509
NE UŽIVAJO 446

©DESIGNALIKIE

PREPRIČANJA

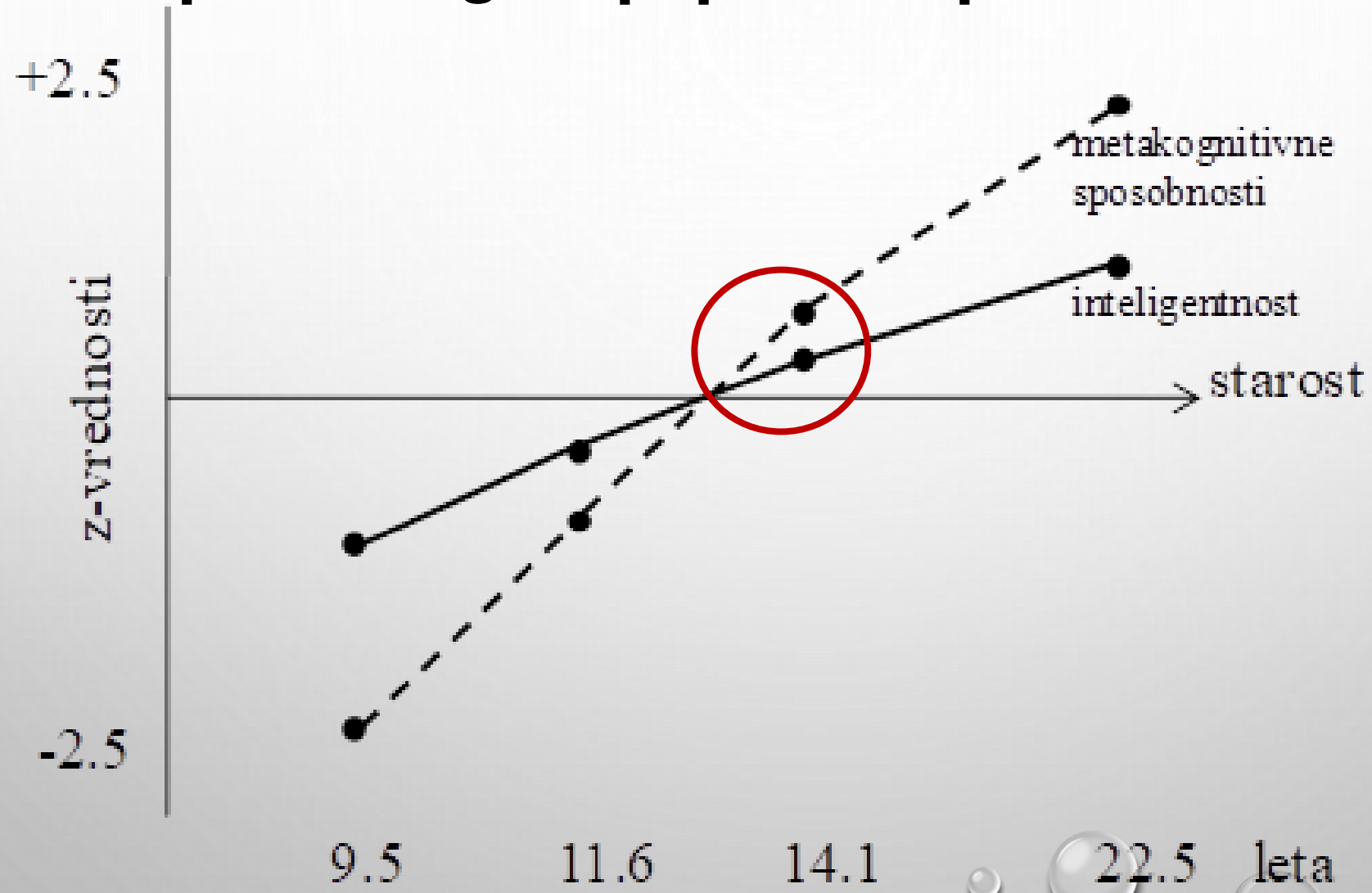
UČITELJEV

o njihovi vlogi pri razvoju bralne
pismenosti

Metakognicija = spremljanje, koordinacija in nadzor kognitivnih in motivacijskih procesov pri učenju

Razvoj metakognicije pri učenju (van der Steel in Veenman, 2009)

METAKOGNITIVNI PROCESI

NAČRTOVANJE + SPREMLJANJE + USMERJANJE + EVALVIRANJE

KOGNITIVNIH STRATEGIJ

- elaboracijske

izbiranje bistva, povzemanje, zapiski, postavljanje vprašanj in odgovarjanje nanje, ...

- organizacijske

grafično urejanje bistva in podrobnosti (miselni vzorci, Vennov diagram, primerjalna matrika, časovni trak, zaporedje dogodkov,...).

- ponavljanja

MOTIVACIJE

motiv. prepričanja

- kompetentnosti
- pomembnosti naloge/predmeta
- vzrokih (ne)uspešnosti

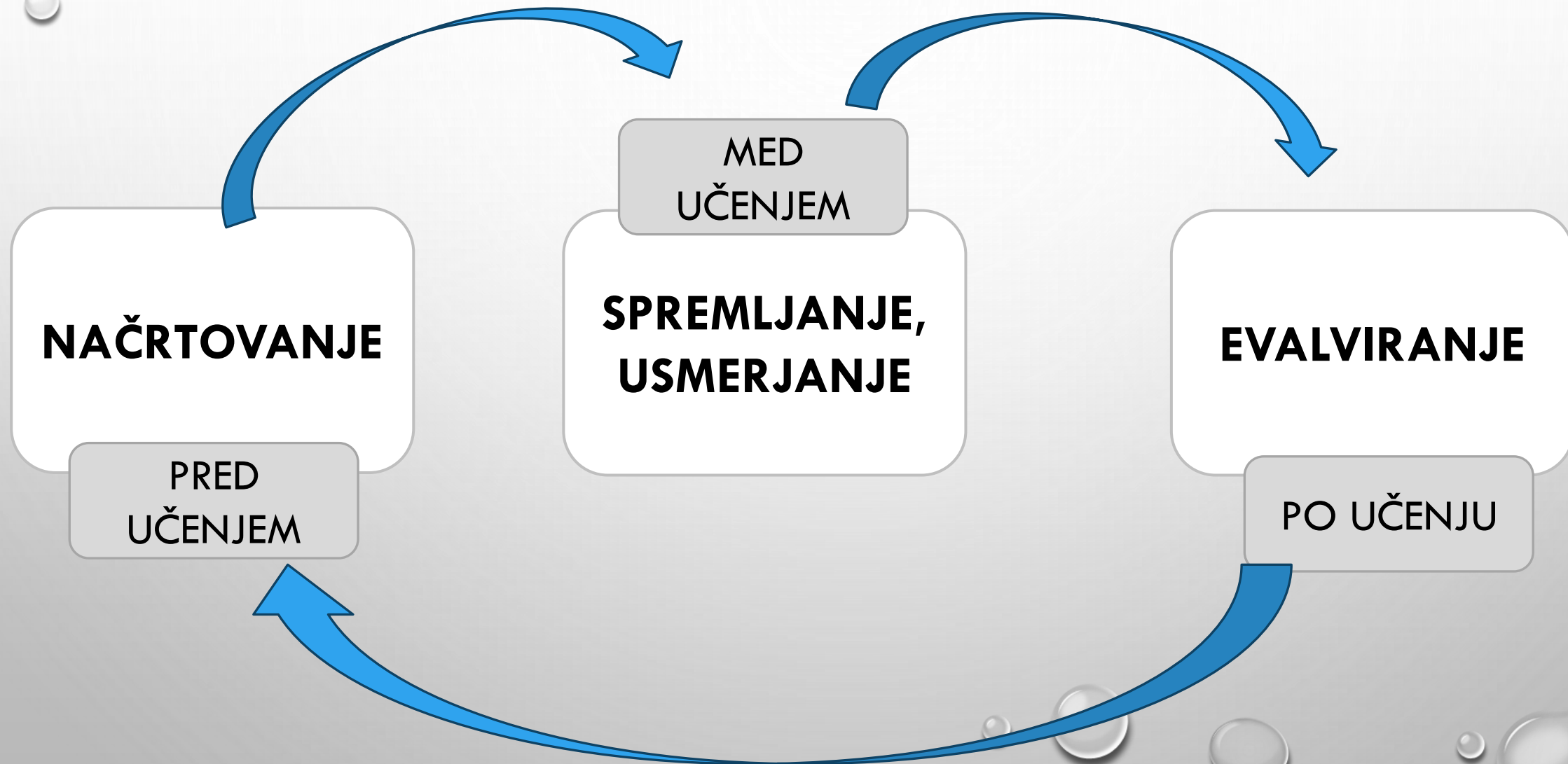

motiv. strategije

(samooviranje, defenzivni pesimizem, neustrezni stili pripisovanja lastne neuspešnosti)

upad
MOTIVACIJE ZA
ŠOLSKO DELO
pri vseh
predmetih zaradi
razvojnih
značilnosti
mladostnikov
(VRSTNIŠKE
NORME)

METAKOGNITIVNI PROCESI PRI UČENJU

STRATEGIJE NAČRTOVANJA

- **izbiranje ciljev**

- **načrtovanje zaporedja nalog in časa**

- **izbiranje učnih strategij**

- **razmislek o virih in virih pomoči**

- KAJ JE MOJ CILJ?

- KAJ MORAM NAREDITI NAJPREJ IN KAJ POTEM?

- KOLIKO ČASA BOM ZA TO POTREBOVAL?

- KATERE STRATEGIJE POTREBUJEM?

- KATERE VIRE POTREBUJEM?

- ČE IMAM TEŽAVE, KOGA LAHKO PROSIM ZA POMOČ?

STRATEGIJE SPREMLJANJA IN USMERJANJA

- **osredotočanje pozornosti na učno snov**
 - SEM Z MISLIMI ZRAVEN?
 - RAZUMEM TO, KAR DELAM? MORAM KAJ SPREMENITI?
- **prilagajanje hitrosti učenja zahtevnosti snovi**
 - KER JE SNOV TEŽKA, JO MORAM POČASI PREBRATI.
 - TO SO MANJ POMEMBNI DELI SNOVI, JIH BOM SAMO PRELETEL.
- **samousmerjanje**
 - SE MI ZDI NALOGA SMISELNA?
 - KAJ BOM NAREDIL NAJPREJ, KAJ POTEM?
- **samotestiranje**
 - SEM NA POTI K CILJU?
 - ZNAM DOVOLJ ZA POZITIVNO, OCENO 3/4/5 ?
 - KAJ MORAM ŠE PONOVI, SE NAUČITI?

STRATEGIJE EVALVIRANJA

- **evalvacija učnega dosežka**
 - SEM DOSEGEL CILJ?
 - **evalvacija učnega procesa**
sprememba v bodoče
 - KAJ JE BILO UČINKOVITO?
 - KAJ NI BILO UČINKOVITO? KJE SEM IMEL TEŽAVE?
 - KAJ BOM DRUGIČ NAREDIL DRUGAČE?
-

Kateri MK procesi so bolj zahtevni? (Tobias in Everson, 2009)

KONTROLA

načrtovanje

evalviranje učenja

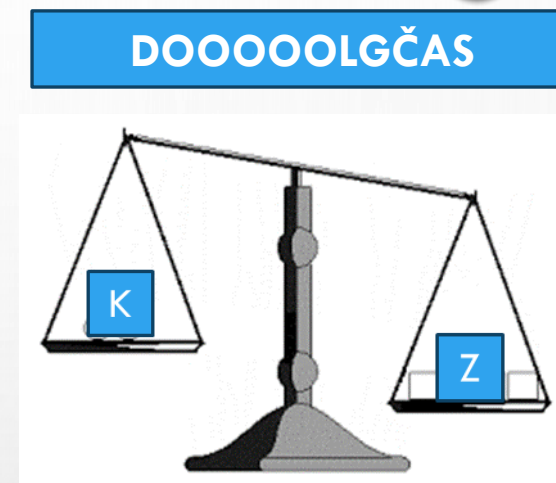
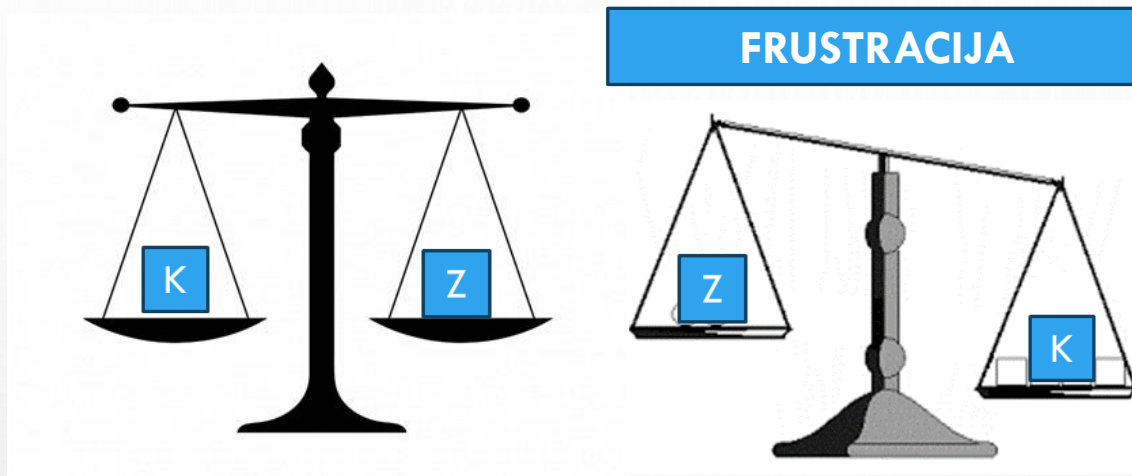
izbiranje strategij

spremljanje

MOTIVACIJA → MOTIVACIJSKA PREPRIČANJA

- kompetentnost

vs. zahtevnost

- pomembnost naloge
oz. predmeta

Kje bom ta znanja potreboval?
Zakaj je pomembno, da bi znal?

- atribucijski vzorec (vzrokih ne-uspešnosti)

NEUSPEH → **POVRATNA INFORM.
UČITELJA**

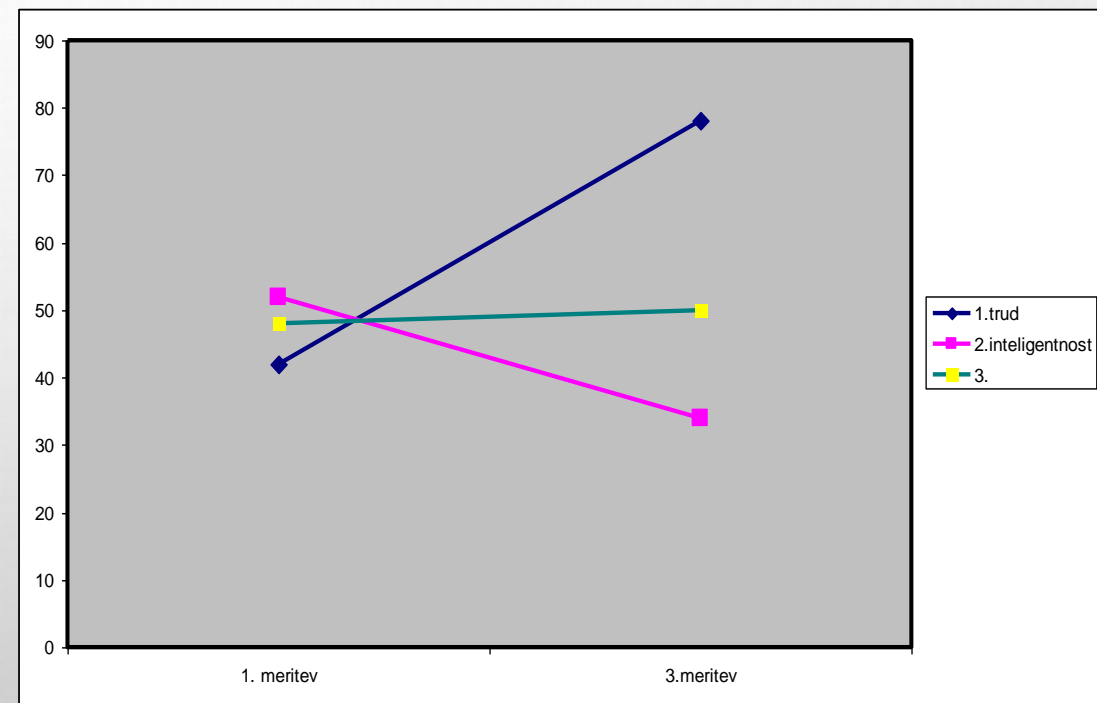

TRUD, PRIZADEVANJE

NE-SPOSOBNOST

MUELLER IN DWECK (1998)

PRI UČITELJU:

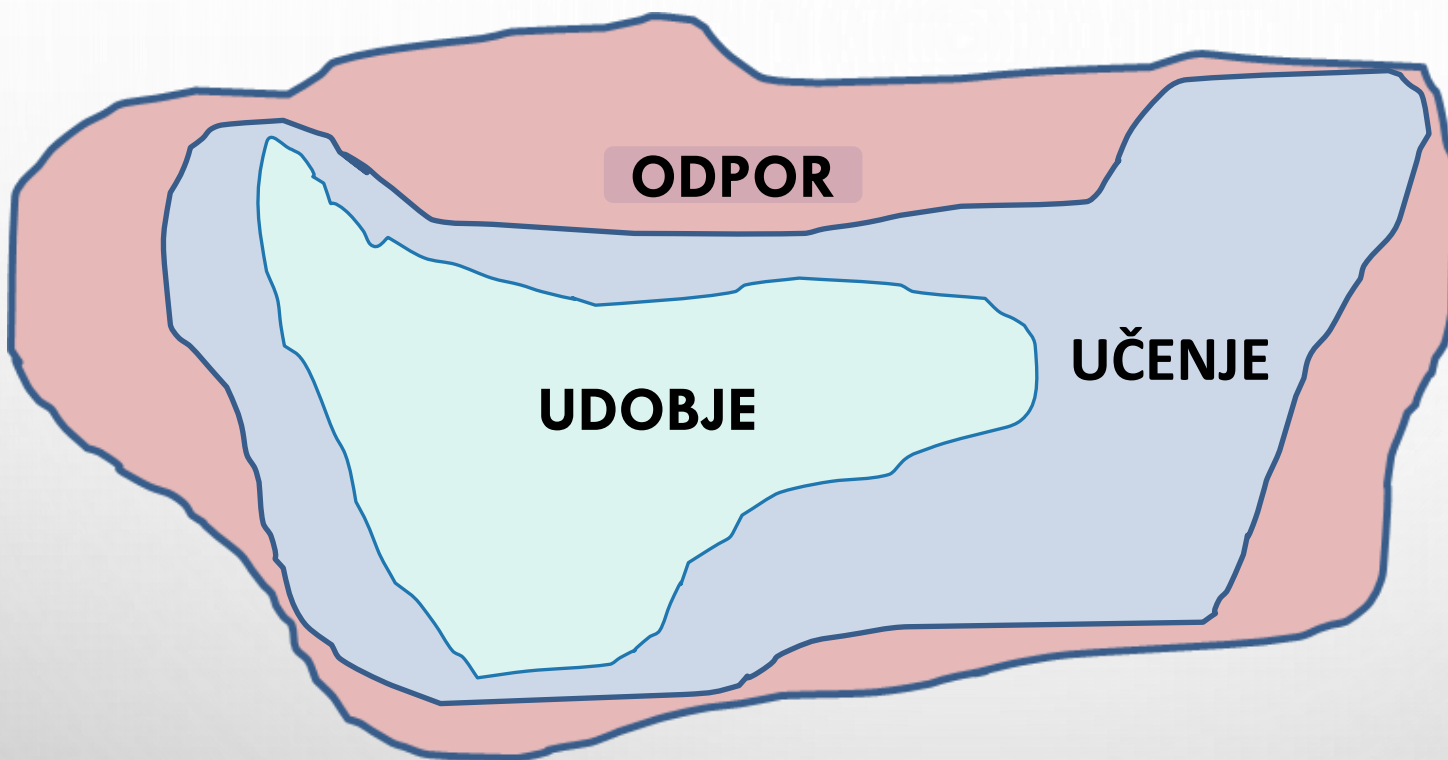
- **ZAVZETOST/ENTUZIAZEM UČITELJEV za branje** (PISA, 2018)
- **ZAZNANA SPODBUDA ZA BRANJE IN UČENJE Z BRANJEM** (PISA, 2009)
- **ZAZNANA UČNA IN ČUSTVENA OPORA** (PISA, 2018)

RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI V SREDNJI ŠOLI –
KAJ ŠE LAHKO NAREDIMO?

DELO Z UČITELJI.

KAKO DOSEČI SPREMEMBE PRI UČITELJIH ?

Škvarč idr. (2017). *Vključujoča šola: Tudi učitelji smo učenci – 5. zvezek*. Ljubljana: ZRSŠ

1. KAJ MOTIVIRA LJUDI ZA DELOVANJE (spremembe)?
2. KAKO VPELJEVATI SPREMEMBE?

1. KAJ MOTIVIRA LJUDI ZA DELOVANJE (spremembe)?

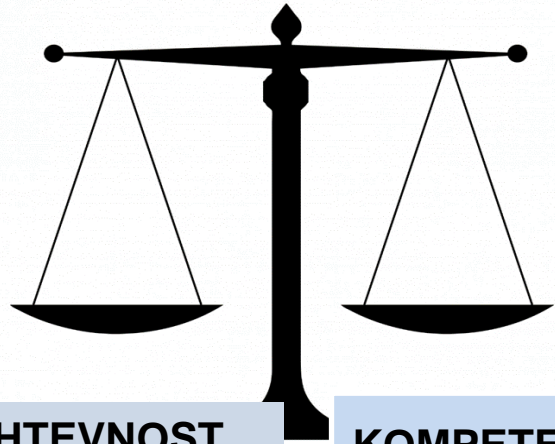
»Ljudje se ne upirajo spremembam. Oni samo *ne želijo biti »spreminjani«*, ampak želijo *biti vpleteni* in imeti vpliv.« (SHOLLAERT, 2006)

TEORIJA SAMODETERMINACIJE (DECI IN RYAN, 2000)

TEMELJNE POTREBE:

- i) **KOMPETENTNOST** (LASTNE UČINKOVITOSTI)
- ii) **PRIPADNOST** (SKOZI SODELOVALNE OBLIKE DELA)
- iii) **AVTONOMIJA** (V ODLOČANJU IN DELOVANJU)

i) RAZVIJANJE KOMPETENTNOSTI PRI UČITELJIH

ZAHTEVNOST

KOMPETENTNOST

CILJ: razvijati bralno
pismenost

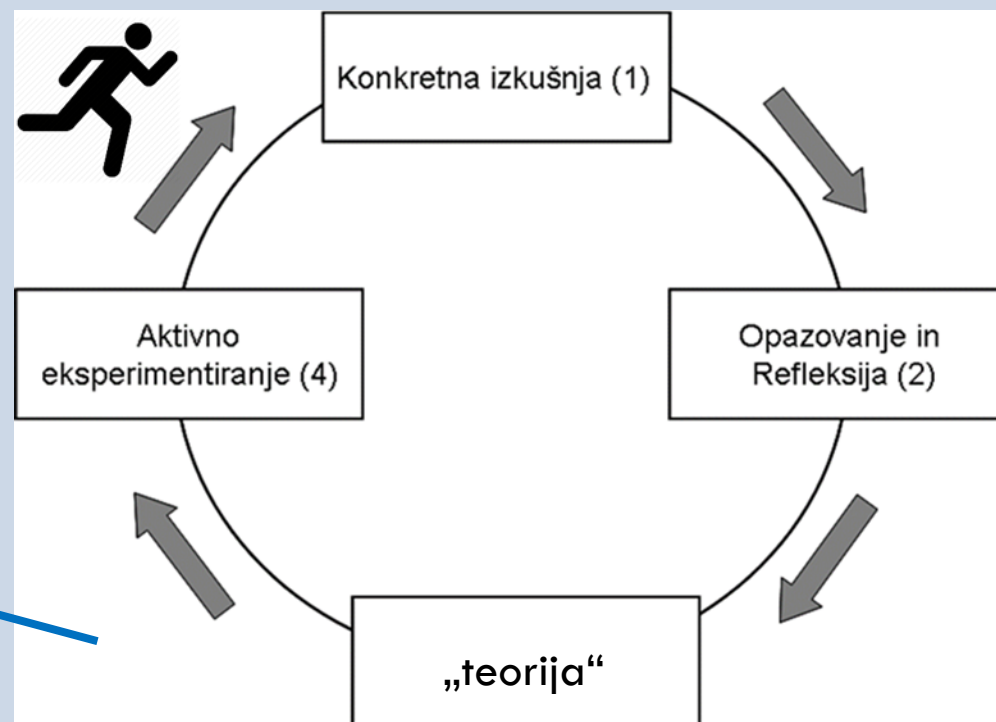
- delegiranje nalog
- natančna navodila glede pričakovanj
- povratne informacije: ravnatelj, sodelavci
- strokovno spopolnjevanje

ii) RAZVIJANJE PRIPADNOSTI

- **SODELOVALNI CILJI/NALOGE**
(TIMSKO DELO)

- **UPORABA IZKUŠENJ IZ RAZISKAV IN PROJEKTOV**
PRI VSAKODNEVNEM PEDAGOŠKEM DELU

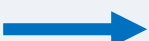
RAZISKOVANJE KONKRETNIH UČNIH PRAKS V VAŠI ŠOLI

iii) SPODBUJANJE **AVTONOMIJE**

- premosorazmeren odnos: kompetentnost – avtonomija

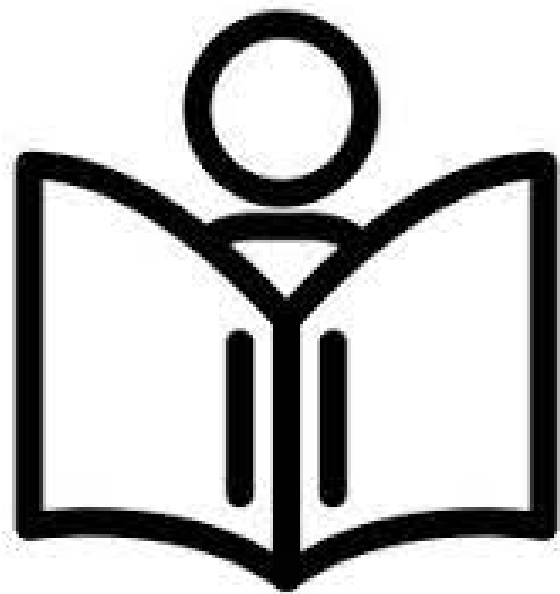
kompetentnost – avtonomija

kompetentnost **avtonomija**

- dopuščanje **izbire**

Model vpeljevanja sprememb (Knoster, 1991)

VIZIJA	SOGLASJE	VEŠČINE	MOTIVACIJA	VIRI	AKCIJSKI NAČRT	
X	✓	✓	✓	✓	✓	ZMEDA
✓	X	✓	✓	✓	✓	SABOTAŽA
✓	✓	X	✓	✓	✓	BOJAZEN
✓	✓	✓	X	✓	✓	ODPOR
✓	✓	✓	✓	X	✓	FRUSTRACIJA
✓	✓	✓	✓	✓	X	VRTENJE V KROGU
✓	✓	✓	✓	✓	✓	SPREMEMBA

HVALA ZA POZORNOST.